

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: Tuomi, J. & Äimälä, A-M. (2017). Nuorten yläkoululaisten, ammattikoululaisten ja lukiolaisten seksuaali- ja lisääntymis-terveysasenteet. Teoksessa Jouni Tuomi & Anna-Mari Äimälä (toim.) Viisaat valinnat – tietoa, tukea, ohjausta. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 93, 10-25.

URL:

<http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/93-Viisaat-valinnat-tietoa-tukea-ohjausta.pdf>

2 NUORTEN –YLÄKOULULAISTEN, AMMATTIKOULULAISTEN JA LUKIOLAISTEN – SEKSUAALI- JA LISÄÄNTYMISTERVEYSASENTEET

Jouni Tuomi, FT, yliopettaja, terveyden edistäminen, Tampereen ammattikorkeakoulu
Anna-Mari Äimälä, THM, kättilötyön lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

TÄSSÄ ARTIKKELISSA KUVAILLAAN nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveysasenteita. Artikkelin perustuu yläkoululaisille, ammattikoululaisille ja lukio-
laisille tehtyihin kyselyihin vuosina 2015–2016. Kyselyihin vastasi yhteensä 718 (=N) 14–18 vuotiasta nuorta.

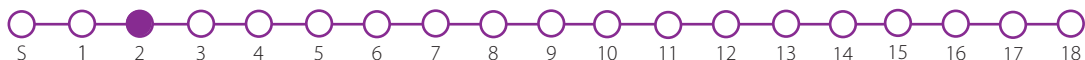
Tulosten mukaan lähes jokainen vastaaja halusi huolehtia terveydestään, ja iän myötä kiinnostus ja motivaatio seksuaali- ja lisääntymisterveyteen lisääntyy. Aiemmin oli jo tiedossa lukiolaisten ja ammattikoululaisten terveyserot, ja nämä tulokset kertoivat saman suuntaisista asenne-eroista. Lukiolaisten asenteet ovat ”valistuneempia”. Nuoret luottavat (ainakin vielä) seksikysymyksissä enemmän ihmiskontakteihin kuin digitietoon.

Selvitysten tuloksia käytettiin mm. kohdentamaan ViVa-projektissa nuorisolle tuotettavan materiaalin sisältöä ja levitystä.

ABSTRACT

We will describe adolescents' attitudes to preconception health in this article. The article is based on three surveys made to upper secondary school students, vocational school students and high school students in 2015–2016. A total of 718 (=N) teenagers between 14 and 18 years answered the survey.

According to the results, almost every teenager wanted to take care of his/her health, and the interest and motivation for preconception health will increase when they age. We knew already about the health differences between high school students and vocational school students and these results showed the same differences in attitudes: The attitudes of high school students are "more enlightened". Young people rely (at least today) in sexual issues more on human contacts than on digital based information.

We used the results of the studies, among other things, to target the content and the dissemination of the material produced for teenagers in the ViVa project.

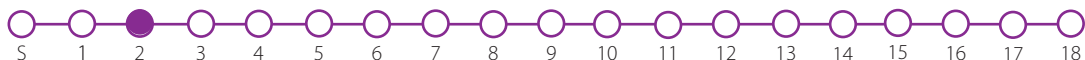
JOHDANTO

Monien toiveena on jossain elämänsä vaiheessa perheen perustaminen ja lasten hankinta. Jokainen perhe haluaa, että naisella on mahdollisuus tulla terveenä raskaaksi, voida hyvin raskauden ajan ja saada terve lapsi. Hyvä syntymä on rohkaiseva alku vanhemmuuteen ja voimaannuttavaan parisuhteeseen. Jo nuorena tehdyillä terveysvalinnoilla on suuri merkitys hedelmällisyyteen, mutta tietoisuus siihen vaikuttavista tekijöistä on hataraa. Esimerkiksi ylipaino, raskausdiabetes, tupakointi, kannabiksen ja muiden päihteiden käyttö ja masennus peilautuvat pitkäaikaisiksi naisten, miesten ja lasten terveysongelmiksi.

Kouluterveyskyselyjen (THL) mukaan nuorten tiedot seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ovat heikentyneet viimeisen viiden vuoden aikana kaikilla opiskeluasteilla ja molemmilla sukupuolilla. Poikien tietämys on heikompaa kuin tyttöjen ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien heikompaa kuin lukiolaisten.

Kouluterveyskyselyt (THL) ja erilaiset tutkimukset (Pelastakaa Lapset ry. 2010; Kuortti 2012; Paananen, Ristikari., Merikukka, Rämö & Gissler 2012; Puusniekka, Kivimäki & Jokela 2012; Samposalo 2013) ovat tuottaneet paljon tietoa nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, erityisesti siitä, mikä on nuorten tietotaso ja nuorten kokemuksista. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden näkökulmasta niissä tarkastellaan seksuaalisterveyttä kuitenkin hyvin yhdyntäkeskeisesti. Kokemustieto kertoo, että koulujen seksuaalikasvatus keskittyy ensi sijassa raskauden ehkäisyyn ja seksitautien välttämiseen. Nämä eivät ole sinänsä huono asia, ja ovathan ne seikkoja, jotka kiinnostavat nuoria.

Kouluterveyskyselyillä on kiistattomat ansionsa, ja ne ovat tuottaneet paljon tietoa siitä, mikä on nuorten tietotaso ja tietoa nuorten kokemuksista monista terveyteen liittyvistä seikoista. Jo pelkästään terveyskyselyiden aineiston toisenlainen lukeminen tuottaisi monipuolista uutta tietoa nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Kyselyissä kuitenkin vähemmälle on

jäänyt nuorten seksuaalisuus- ja lisääntymisterveysasenteet, erityisesti yleisten terveysasenteiden ja terveyden edistämiseen liittyvien asenteiden yhteys nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. On kuitenkin niin, että iän karttuessa ehditään altistua erilaisille hedelmällisyyttä alentaville tekijöille kuten erilaisille ympäristö- ja elämäntapatekijöille, esim. tupakointi ja ylipaino.

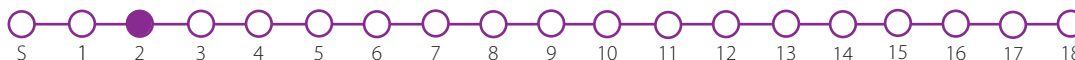
Tämä artikkeli on yhteenvedo kolmesta selvityksestä (Tuomi & Äimälä 2015; Tuomi & Äimälä 2016; Wessman, Äimälä & Tuomi 2016), joissa tarkasteltiin yläkoululaisten, ammattikoululaisten ja lukiolaisten seksuaali- ja lisääntymisterveysasenteita, heidän motivaatiotaan huolehtia terveydestään, sekä mistä he hankkivat seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvät tietonsa. Selvityksen tuloksia käytettiin mm. kohdentamaan ViVa-projektissa nuorisolle tuotettavan materiaalin sisältöä ja levitystä.

Selvitysten toteuttaminen vaati paljon yhteistyötä ja suunnittelua. Kiitokset: Tampereen kaupungin terveystieteiden nuorisolääkäri Marjo Kuortti, hoitotyön päällikkö Leena Vekara, suunnittelija Hannele Järvi, muut SepäSe-päivän järjestäjät ja toimijat, Tampereen kaupungin lapsiasiamies Tiia Heinäsuo, lukiokoulutuksen johtaja Eija Tiisala-Heiskala, lukioiden rehtorit ja opettajat sekä Tredun opinto-ohjaajat ja opettajat. Lisäksi kiitämme TAMKIn kättilö- ja terveydenhoitajaopiskelijoita korvaamattomasta avusta aineiston keruussa.

SELVITYSTEN TOTEUTTAMINEN

Aineiston keräämisessä käytettiin kirjoittajien laatimaa kyselylomaketta. Siinä oli kuusi vastaajien taustaa kartoittavaa kysymystä, kaksi seksuaali- ja lisääntymisterveystiedon hankkimiseen liittyvää kysymystä sekä 31 Likert-tyyppistä asenne väittämää (täysin erimieltä, eri mieltä, samaa mieltä, täysin samaa mieltä ja en osaa sanoa). Kaikki lomakkeen kysymyskohdat ja väittämät olivat ”rasti ruutuun” -mallisia. Yläkoululaisten väittämät poikkesivat hieman lukiolaisten ja ammattikoululaisten väittämistä.

Selvityksen kyselylomaketta suunniteltaessa oletettiin, että yläkoululaiset eivät ehkä ymmärrä seksuaali- ja lisääntymisterveys -käsitettä. Osin tämän vuoksi aineisto päätettiin kerätä Tampereen kaupungin yläkoululaisille järjestämissä SepäSe-päivissä 2015, koska ne keskittyivät seksin, seksuaali-

suuden ja lisääntymisterveyden teemoihin. Ajateltiin, että päivien sisällöt johdattavat yläkoululaiset lomakkeen teemoihin, eikä ole tarvetta erikseen määritellä seksuaali- ja lisääntymisterveyttä. Aineiston keräämisestä huolehtivat ko. päiviin osallistuneet TAMKin kättilö- ja terveydenhoitajaopiskelijat. Kyselyt annettiin vapaaehtoisille päiviin osallistuneille yläkoululaisille. Heillä oli mahdollisuus kysyä epäselvistä kohdista hoitotyön opiskelijoilta.

Lukiolasten ja ammattikoululaisten (tässä tekstissä käytetään nimitystä Tredu) kyselyn toteutusta ohjasi oletus, että heillä olisi jonkinlainen ymmärrys seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ilmiönä. TAMKin kättilö- ja terveydenhoitajaopiskelijat keräsivät aineiston oppitunneilla syksyn 2015 ja tammikuun 2016 aikana. Tällöin jokaisella vastaajalla oli mahdollisuus kysyä lomakkeen kysymysten ja väitteiden epäselvistä kohdista. Lomakkeiden kerääjät huomioivat, että seksuaali- ja lisääntymisterveydessä liikutaan intiimillä, henkilökohtaisella alueella, josta kysyminen oman ”hölmöyden” julkisen tunnustamisen uhalla saattaa olla luokkatilanteessa hyvinkin hankalaa.

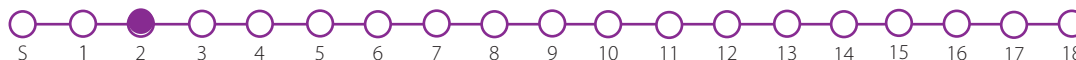
Aineiston analyysissä käytetään apuna SPSS-ohjelmaa. Tulokset esitetään määrinä, prosentteina ja tilastollisina merkitsevyyksinä.

TULOKSET

Yläkoululaisia vastaajista oli 131, lukiolaisia 380 ja tredulaisia 207. Noin 2/3 yläkoululaisten ja lukiolasten vastaajista oli tyttöjä. Tredulaisten osalta sukupuolten välinen suhde oli tasaisempi. (Taulukko 1.) Vastaajien ikä ja-kauma oli 14–18 vuotta. Tytöt edustivat vastaajina nuorempia ja pojat vanhempia ikävuosia.

Taulukko 1. Kyselyiden vastaajat

	pojat		tytöt		yht.
	fr	n	fr	n	N
yläkoulut	52	39,7 %	79	60,3 %	131
lukio	133	35,0 %	247	67,0 %	380
Tredu	100	48,3 %	107	51,7 %	207
yht.	285	39,7 %	433	60,3 %	718

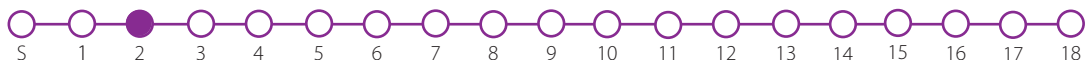
Tredun opiskelijoiden aineistoksi määriteltiin tässä selvityksessä vain alle 19-vuotiaat opiskelijat. 19-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin nuoriin aikuisiin kohdistuva selvitys tehtiin erikseen (Leppänen, Leskinen & Tuomi 2017). Tredun aineistossa yli 18-vuotiaita oli 34, joista yli 23-vuotiaita oli kuusi. Lukiolaisista vastasi vain 1. ja 2. luokkalaiset. Tässä mielessä tulokset ovat rajoitetusti verrattavissa THL:n (2015) kouluterveyskyselyn tuloksiin, sillä myös siinä rajattiin 3. vuoden opiskelijat kyselyn ulkopuolelle ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista vain alle 21-vuotiaat kelpuutettiin mukaan.

Kyselyyn vastanneiden tausta-aineistosta oli havaittavissa mm. että tredulaisten painoindeksi oli korkeampi kuin lukiolaisilla ($p=0,047$). THL:n (2015) kyselyn mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden keskuudessa ylipaino on noin 1½ kertaa yleisempää kuin lukiolaisilla. Tulosten mukaan lisäksi tupakointi oli tredulaisten keskuudessa huomattavasti yleisempää ($p=0,000$) kuin lukiolaisilla, mutta vastaajien keskuudessa tupakointi oli kaikissa koulumuodoissa ja molemmilla sukupuolilla selvästi vähäisempää kuin valtakunnallisesti THL:n (2015) kouluterveyskyselyn mukaan.

Tredulaisten ja lukiolaisten yhdyntäkokemuksissa oli havaittavissa ero siten, että tredulaiset ilmoittivat olleensa yhdynnässä tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p=0,000$) enemmän kuin lukiolaiset. Kaikissa koulumuodoissa tytöt kertoivat poikia enemmän olleensa yhdynnässä. Aineistosta oli myös luettavissa, että mitä nuoremmissa vastaajista oli kyse seurustelu ei välttämättä tarkoittanut yhdyntöjä.

Nuorten asenteet terveyteen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen

Lähes kaikki vastaajat kaikista koulumuodoista halusivat huolehtia terveydestään, mutta oma seksuaaliterveys kiinnosti lukiolaisia merkittävästi enemmän kuin Tredulaisia. Myös terveyden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden yhteys oli lukiolaisilla asenteellisesti paremmin hallussa. Osa yläkoululaisista ei ollut vielä kokenut seksuaaliterveyttä ja siihen liittyviä kysymyksiä kovin kiinnostavina. (Taulukko 2.)

Taulukko 2*. Nuorten asenteet terveyteen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen

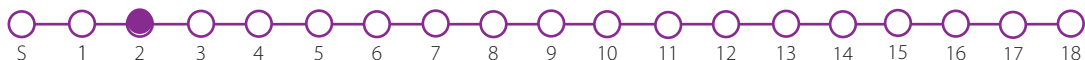
	yläkoulu		lukio		Tredu	
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa
Haluan huolehtia terveydestäni	97	3	98	0,8	98	1,5
Minua kiinnostaa seksuaaliterveyteni	74	20	85	8 *	75	16
Voin jo nyt vaikuttaa terveillä elämäntavoillani tulevien lasteni terveyteen	80	16	84	12	77	18
Hyvällä terveydellä on merkitystä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen myös vuosien kuluttua	63	33	87	11 *	78	18

***LUKUOHJETAULUKOIHIN 2-8:**

- 1) Prosenttiluku kertoo, montako prosenttia vastaajista oli 'samaa' tai 'täysin samaa' mieltä esitetyn väitteen kanssa. 'En osaa sanoa' ilmaisee heidän prosenttiosuutensa, jotka vastasivat 'en osaa sanoa'. Nämä kaksi prosenttiosuutta eivät tuota vielä 100 %, vaan ilmaisematta jäävä prosenttiosuus kertoo heistä, jotka olivat joko 'eri' tai 'täysin eri' mieltä esitetyn väitteen kanssa.
- 2) Vain lukion ja ammattikoulun oppilaita on vertailtu tilastollisesti keskenään, ja * -merkki viittaa tilastollisesti merkitsevään eroon. Prosenttilukujen ero ei suoraan viittaa tilastolliseen merkittävyyseroon, koska siihen vaikuttaa myös muuttujien sisäinen hajonta.
- 3) Muutamat väitteet esiintyvät useammassa taulukossa

Nuorten asenteet omaan painoon ja sen merkitykseen lisääntymisterveyteen

Selvityksiin vastanneilla nuorilla ei ollut juurikaan (yli)laihuusihanteita, sillä noin 88–92 % vastanneista oli vähintään eri mieltä väitteen 'Mitä laihempi olen, sitä terveempi olen' kanssa. Noin ¾ vastaajista oli tyytyväisiä painoonsa (Taulukko 3), vaikka osalle se osoittautuikin ali- tai ylipainoksi, mutta myös normaalipainoisten joukossa oli tyytymättömyyttä omaan painoon. Ylipainon vaikutus mahdollisuuteen saada lapsia olivat ymmärryksessä vajaalla 2/3 lukio- ja tredulaisista (Taulukko 3).

Taulukko 3. Nuorten asenteet omaan painoon ja sen merkitykseen lisääntymisterveyteen

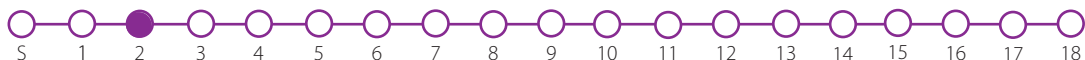
	yläkoulu		lukio		Tredu	
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa
Mitä laihempi olen, sitä terveempi olen	3	7	6	2	8	5
Ylipaino vaikuttaa siihen, voinko saada lapsia	33	39	60	21	62	23
Olen mielestäni sopivan painoinen	75	5	70	6	70	3

Nuorten asenteet ruokaan ja sen merkitykseen ulkonäköön ja lisääntymisterveyteen

Ruuan vaikutus lisääntymisterveyteen oli suhteellisen vähäisessä ymmärryksessä, erityisesti ruuan laadun merkitys oli vain noin kolmanneksella vastaajista ymmärryksessä. Lukiolaisilla oli kuitenkin huomattavasti (*) parempi ymmärrys kuin tredulaisilla. Vastausten perusteella yläkoululaisilla on kovemmat ulkonäköpaineet kuin heitä vanhemmilla. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Nuorten asenteet ruokaan ja sen merkitykseen ulkonäköön lisääntymisterveyteen

	yläkoulu		lukio		Tredu		
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	
Uskon, että ruokailutottumukseni vaikuttavat siihen, pystynkö saamaan lapsia	38	34	45	28	*	29	32
Se, mitä kukin syö, vaikuttaa munasoluihin/siittiöihin	32	52	35	43	33	41	
Kun syön, mietin, miten ruoka vaikuttaa ihooni ja hiuksiini	34	15	30	10	*	20	10
Vain lihaksikkaat pojat ovat hyvän näköisiä	54	28	12	13	11	14	
Laihat tytöt ovat kauneimpia	35	33	19	10	19	10	

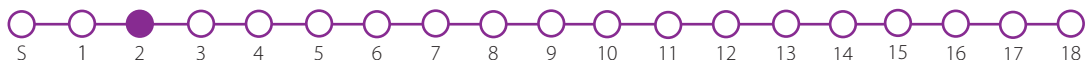

Nuorten asenteet seksuaaliterveyteen

Lukiolaisten kiinnostus seksuaaliterveyteensä oli huomattavasti yleisempää (*) kuin tredulaisilla, ja suunnilleen samat prosenttiosuudet vastaajista uskoivat terveiden elämäntapojen vaikuttavan (mahdollisesti joskus tulevien) lasten terveyteen. Kaikkiaan lukiolaisilla vaikuttaisi olevan terveyttä vahvistavampia asenteita seksuaaliterveyttä kohtaan kuin tredulaisilla. Seksin kokeilu liian varhain näyttäisi olevan yläkoululaisille haastavampi kysymys kuin lukio- ja tredulaisille. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Nuorten asenteet seksuaaliterveyteen

	yläkoulu		lukio		Tredu	
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa
Minua kiinnostaa seksuaaliterveyteni	74	20	85	8	* 75	16
Olen usein huolissani kehitykseni liittyvistä asioista	17	16	11	8	18	10
Minusta tuntuu, että kaikki muut ovat kehittyneempiä kuin minä	9	16	13	5	12	8
Haluaisin lisää tietoa seksuaalisen kehityksen vaiheista	11	28	12	16	12	15
Tarvitsen tukea käsitykselleni, että seksiä ei kannata kokeilla liian varhain	15	28	12	16	8	16
Päihteiden ja huumeiden käyttö vaikuttaa nuoren kehitykseen	90	5	97	1	94	3
Minua kiinnostaa kyyni saada terveitä lapsia	50	26	63	16	57	15
Haluun, että minulla on terveet sukuolut	82	15	92	6	90	5
Voin jo nyt vaikuttaa terveillä elämäntavoillani tulevan lapseni terveyteen	80	16	84	12	77	18

Nuorten asenteet ehkäisyyn ja seksitaudeilta suojautumiseen

Lukiolaisten asenteet ehkäistyä ja seksitaudeilta suojautumista kohtaan ovat "valistuneemmat" kuin tredulaisten asenteet. Kondominkäyttö on mennyt suhteellisen hyvin perille, mutta käytön merkitys ei ole auennut ihan yhtä hyvin. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Nuorten asenteet ehkäisyyn ja seksitaudeilta suojautumiseen

	yläkoulu		lukio		*	Tredu	
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa		%	En osaa sanoa
Seksitaudit saattavat hankaloittaa lasten saamista	77	20	80	16	*	70	21
Ehkäisystä huolehtiminen on tyttöjen asia	6	5	2,4	1,3	*	5	3
Kondomia ei tarvitse käyttää yhdynnässä, jos tyttö syö ehkäisy pillereitä	10	15	14	5		24	11
On tärkeää suojautua sekä seksitaudeilta että raskaudelta	81	4	94	2,4	*	89	8
Kondomin käyttö yhdynnässä on viisasta	91	4	97	1,8	*	94	5

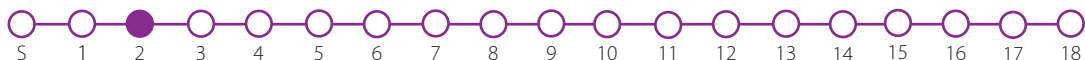

Nuorten asenteet elintapojen vaikutukseen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen

Lukiolaisten asenne terveiden elämäntapojen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden yhteyteen on ”valistuneempi” kuin tredulaisilla paitsi tupakoinnin osalta. Ymmärrys terveiden elintapojen, erityisesti ruuan, vaikutuksesta seksuaali- ja lisääntymisterveyteen on aika hataraa. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Nuorten asenteet terveyden elintapojen vaikutukseen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen

	yläkoulu		lukio		Tredu		
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	
Voin jo nyt vaikuttaa terveillä elämäntavoillani tulevien lasteni terveyteen	80	16	84	12	77	18	
Uskon, että ruokailutottumukseni vaikuttavat siihen, pystynkö saamaan lapsia	38	34	45	28	*	29	32
Se, mitä kukin syö, vaikuttaa munasoluihin/siittiöihin	31	52	35	43	33	41	
Se, että tupakoi, vaikuttaa tulevien lasten terveyteen	81	12	86	10	*	79	12
Tupakointi saattaa vaikuttaa kykyyn saada lapsia	66	26	67	26	69	22	
Päihteiden ja huumeiden käyttö vaikuttaa nuoren kehitykseen	90	5	97	1,1	*	94	2,5
Liikunta saattaa vaikuttaa myös seksuaaliterveyteeni	54	36	73	23	*	65	29

Nuorten asenteet terveystieto-oppiainetta kohtaan

Lukiolaiset ja tredulaiset asennoituvat terveystietoon oppiaineena merkityksellisempänä kuin yläkoululaiset. Tredulaiset haluaisivat, että seksiin liittyvistä asioista puhuttaisiin koulussa enemmän. (Taulukko 8.)

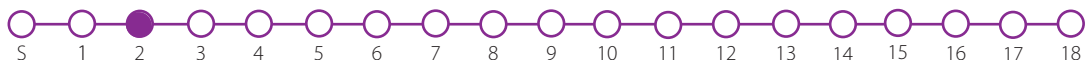
Taulukko 8. Nuorten asenne terveystieto-oppiainetta kohtaan

	yläkoulu		lukio		Tredu	
	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa	%	En osaa sanoa
Terveystiedon tunneilla käsitelty tieto on hyödyllistä	79	10	93	3	90	5
Minun on vaikea ymmärtää kaikkia asioita, joita käsitellään terveystiedon tunneilla	12	8	6	5	13	12
Terveystiedon kirja on mielenkiintoinen	38	25	53	16	50	21
Terveystiedon tunnit ovat ajanhukkaa	13	13	10	8	10	10
Seksiin liittyvistä asioista puhutaan koulussa liian vähän	16	24	26	25	*	38

Mistä nuoret hankkivat seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät tiedot?

Taulukossa 9 on yhdistetty kahden kysymyksen tulokset: 'Mistä hankit seksiin ja seksuaalisuuteen liittyviä tietoja' (seksitieto) ja 'Jos Sinulla on huoli, joka liittyy seksuaalisuuteen, keneltä haet neuvoja' (huoli). Taulukossa numerot ilmaisevat, mistä tieto hankitaan; 1 = eniten mainintoja, 2 = toiseksi eniten mainintoja jne. Vain viisi eniten mainintoja saanutta on huomioitu.

Seksitietoja haetaan kaikissa kouluryhmissä eniten kavereilta ja Googlesta. Lukiolaiset hakevat tietoa ensi sijassa Googlesta, yläkoululaiset ja tredulaiset kavereilta. Vanhempien asema seksitiedon kertojana muuttuu iän myötä, mutta myös koulumuodon myötä. Tredulaisilla vanhemmat eivät yllä viiden mainituimman ryhmään, kun yläkoululaisilla he ovat kolmantena. Terveystiedon kertojana vahvistuu hie-
man iän myötä. (Taulukko 9.)

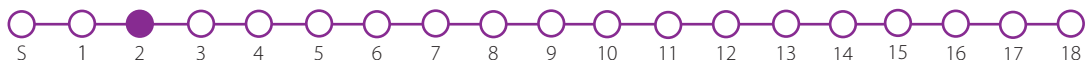

Taulukko 9. Mistä nuoret hankkivat seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät tiedot (I)?

	yläkoulu		lukio		Tredu	
	seksi-tieto	huoli	seksi-tieto	huoli	seksi-tieto	huoli
Tyttö-/poikakaverilta		/5			4	4
Kaverilta	1	2	2	2	1	1
Terveydenhoitajalta	4	1	3	3	3	2
Vanhemmilta	3	3	5	4		5
Nuorten puhelimesta						
Google-haut	2	4	1	1	2	3
YouTube						
Blogit						
Terveystiedon tunnilla suositellut sivut	5	/5	4	5	5	
WhatsApp-ryhmät						
Muut						

Jos nuorta kohtaa huoli, yläkoululaiset kertovat hakevansa tietoja eniten terveydenhoitajalta, lukiolaiset tarttuvat hakukoneisiin ja tredulaiset uskovat kavereitaan. Terveydenhoitaja on kuitenkin niin lukiolaisilla kuin tredulaisilla kolmen eniten mainitun joukossa. Terveystieto osoittautui suhteellisen merkittäväksi tiedon lähteeksi paitsi tredulaisille, jos heitä vaivasi jokin huoli. Harva lukiolainen ilmaisi keskustelelevansa tyttö-/poikakaverin kanssa seksiin tai seksuaalisuuteen liittyvistä huolista. (Taulukko 9.) Tässä aineistossa mm. nuorten puhelin sai vain muutamia mainintoja.

Taulukossa 10 on tehty yhteenvetoa siitä keneltä tai miten seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvää tietoa hankitaan. Tiedon antajat jaettiin kahteen luokkaa: Ihmiskontaktit, kuten vanhemmat, terveydenhoitaja, kaverit jne. ja digivälitteisesti, kuten Google-haut, YouTube jne. Mainintojen perusteella nuoret keräävät tietoja voittopuolisesti ihmiskontakteissa. Erityisesti, jos on kyse seksuaalisuuteen liittyvästä huolesta, suorat ihmiskontaktit saivat huomattavasti enemmän mainintoja. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Mistä nuoret hankkivat seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät tiedot (2)?

	yläkoulu		lukio		Tredu	
	mainintoja		mainintoja		mainintoja	
	seksitieto	huoli	seksitieto	huoli	seksitieto	huoli
Ihmiskontaktit	181	207	425	468	294	282
Digivälitteisesti	108	73	372	328	189	159

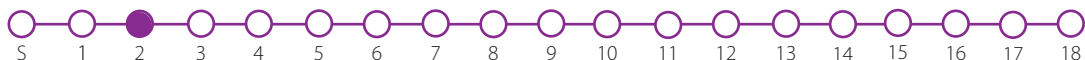
YHTEENVETO TULOKSISTA

Tämän aineiston pohjalta voidaan sanoa, että lähes jokainen vastaaja haluaa huolehtia terveydestään, ja että terveyden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden yhdistäminen ja merkitys painottuvat iän myötä. Ylipäätään monelle yläkoululaiselle seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset ovat vielä suhteellisen kaukaisia asioita. Nuoriso luottaa (ainakin vielä) seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksissä enemmän suoriin ihmiskontakteihin kuin 'digitietoon'.

Noin 2/3 yli 15-vuotiaasta vastaajista ymmärtää yhdistää ylipainon ja lapsettomuuden uhan. Vastaajien keskuudessa ei ollut myöskään havaittavissa, että (yli)laihuus olisi ollut kauneusihanne. Yli 90 % vastaajista yhdistää päihteiden ja huumeiden käytön vaikuttavan nuoren kehitykseen.

Raitasalo ym. (2015) kyselyssä kiinnitetään huomiota huumeiden käyttöön, erikseen mm. kannabikseen. Vuonna 2015 lähes puolet 16-vuotiaista katsoi, ettei kannabiskokeiluihin liity mitään riskejä tai ne ovat vähäisiä, mutta viidennes nuorista piti riskejä suurina. (Raitasalo ym. 2015.) Näissä selvityksessä ei kysytty erikseen huumeista tai kannabiksen käytöstä, mutta vastaajista vain 1,9 % (lukio), 3,5 % (Tredu) ja 5 % (yläkoulu) oli asennoitunut, että päihteiden ja huumeiden käyttö ei vaikuta nuoren kehitykseen.

Ehkäisystä huolehtimista ei pidetty vain tyttöjen asiana. Erityisesti tytöt, jolla oli yhdyntäkokemuksia, olivat yksimielisesti tätä mieltä. Yli 90 % vastaajista suosi kondomin käyttöä, ja ymmärryksessä oli, että seksitau-

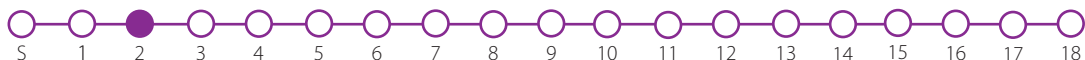
dit saattavat vaikeuttaa lasten saamista. Tämä tulos oli yhdensuuntainen THL:n (2015) kyselyn kanssa. Toisaalta selvityksessä noin viidennes vastaajista ei oikein osannut sanoa seksitautien ja lapsettomuuden mahdollisesta yhteydestä, mutta THL:n (2015) kyselyssä kysymykseen ”Klamydiatulehdus voi aiheuttaa hedelmättömyyttä” peräti 44 % pojista ja tytöistä vastasi, ettei tiedä.

Lukiolaiset ja ammattikoululaiset arvostavat terveystietoa oppiaineena selkeästi enemmän kuin yläkoululaiset. Yläkoululaisilla terveystietoon ja terveystiedon tunteihin liittyvät asenteet olivat ristiriitaisia. Samalla kun tunneilla käsiteltyä tietoa pidettiin hyödyllisenä (79 %), lähes kolme neljästä vastaajasta piti tunteja ajanhukkana. Useamman kuin joka toisen vastaajan (n. 60 %) mielestä ylipäätään seksiin liittyvistä asioista puhutaan koulussa jopa liikaa.

Selvityksen tulokset seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvien tietojen hankkimisesta kertovat samasta ilmiöstä, mistä Sanomalehtien liiton (2016) selvitys puhuu: Yläkoululaiset arvostavat luotettavaa tietoa (verkossa). Esimerkiksi Google-haulla voi löytää luotettavaa tai epäluotettavaa tietoa, mutta se on itse arvioitava. Oletus on, että esimerkiksi terveydenhoitajan tai vanhempien kertoma on luotettavaa tietoa, jonka luotettavuusastetta ei ole syytä kyseenalaistaa, vaikka olisi asiasta eri mieltä. Erityisesti tämä tulee esille tilanteessa, kun nuorella on huoli, terveydenhoitajan ja vanhempien neuvot nousevat merkityksellisiksi verrattuna selvityksen vaihtoehtoina olleisiin nettipalveluihin. Vanhempien auktoriteetti tiedon suhteen murenee kuitenkin iän myötä, erityisesti raskauteen ja synnytykseen liittyvissä kysymyksissä (Seppänen ym. 2017; Tuomi 2017).

Yläkoululaisten keskuudessa oli suhteellisen vähän tupakoivia ja seurustelevia, mutta nämä nuoret pitivät itseään ”kehittyneempinä” kuin muut. He eivät halunneet lisätietoa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, esimerkiksi terveystiedon tunnit olivat heidän mukaansa ajanhukkaa.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden kannalta yksi keskeinen seikka ikä, on jätetty tässä selvityksessä pois, koska samaan aikaan toteutetussa THL:n (2015) kyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa oikein/väärin: ”Naisen tuleminen raskaaksi vaikeutuu yleensä noin 35 ikävuoden jälkeen”. Yläkoulu-

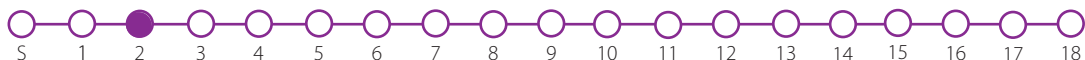

laista 62 % osasi vastata kysymykseen oikein, mutta vajaa neljäsosa myönsi, ettei tiennyt. Lukiolaisista 79 % tiesi ja 10 ei osannut sanoa. Puolestaan ammattikoululaisista 68 % tiesi oikean vastauksen ja noin 20 ei osannut sanoa. Tytöt olivat "valistuneempia" kuin pojat tästä seikasta. (THL 2015.)

Vaikuttaa siltä, että terveysvalistus, terveystieto ja terveysneuvonta ovat kantaneet hedelmää, mutta ravitsemuksen, painon, ruuan ja ruokailutottumusten merkitys seksuaali- ja lisääntymisterveyteen on monelle epäselvempää kuin nautintoaineiden ja seksiin liittyvän riskikäyttäytymisen merkitys.

Aineistosta on havaittavissa sellainen kiintoisa piirre, että 'en osaa sanoa' vastaukset painottuivat tyttöillä. Osin tätä voisi selittää yläkoululaisten tyttöjen määrä, mutta sama trendi päti niin lukiolaisilla kuin tredulaisilla-kin. Yläkoululaisten kohdalla tyttöjen suhteellisen suuret 'en osaa sanoa' osuudet vaikuttivat tuloksiin siten, että yläkoululaisten joukossa pojat olivat "valistuneempia" kuin tytöt, mutta vanhemmissa ikäryhmissä tytöt olivat poikia "valistuneempia".

Yhteenvedon voidaan sanoa, että iän myötä kiinnostus ja motivaatio seksuaali- ja lisääntymisterveyteen lisääntyy. Vaikka lukiolaisilla ja tredulaisilla oli merkittäviä eroja, näihin selvityksiin osallistuneet tamperelaiset yläkoululaiset, lukiolaiset ja tredulaiset olivat "kiltimpiä" ja "valistuneempia" kuin ikäisensä muualla Suomessa, kun tuloksia verrataan saman aikaan THL:n (2015) kouluterveyskyselyihin.

LÄHTEET

- Kuortti, M.** 2012. Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys ja -kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat. Tampereen yliopisto, lääketieteen yksikkö. Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 1201. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8806-1>.
- Leppänen, A., Leskinen, E. & Tuomi, J.** 2017. Nuorten aikuisten asenteet seksuaali- ja lisääntymisterveyttä kohtaan. Teoksessa J. Tuomi & A-M. Äimälä (toim.) Viisaat valinnat – terveenä raskaaksi, hyvä synnytys. Tampereen ammatti-korkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 21. Tampere: TAMK, 53–61.
- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M.** 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. Raportti 52. Helsinki: THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-696-0>
- Pelastakaa Lapset ry.** 2010. Tutut tuntemattomat. Raportti lasten ja nuorten nettituttavuuksista sosiaalisessa mediassa. <http://pelastakaalapset-fi-bin.didecto.fi>
- Puusniekka, R., Kivimäki, H. & Jokela, J.** 2012. Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. Nuorisotutkimus 3, 4-24.
- Raitasalo, K., Huhtanen, P. & Miekkala, M.** 2015. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2015. ESPAD-tutkimuksen tulokset. THL raportteja 19/2015. www.julkkari.fi (luettu 3.2. 2015).
- Samposalo, H.** 2013. Juomatapojen yhteys alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen 14-16-vuotiailla nuorilla. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö. Acta Electronica Tamperensis 1297. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-9091-0>.
- Sanomalehtien liitto** 2016. Yläkoululaiset arvostavat luotettavaa tietoa verkossa. www.sanomalehdet.fi/ajankohtaista/uutiset/ylakoululaiset-arvostavat (1.2. 2016) (luettu 3.2. 2016).
- Seppänen, S., Äimälä, A-M. & Tuomi, J.** 2017. ”Varaudu yllätyksiin” – synnytykseen valmentautuminen. Selvitys yksityisen kätilöpalvelun asiakkaiden synnytysvalmennuskokemuksista. (Tässä julkaisussa.)
- THL** 2015. Kouluterveyskysely 2015. [www.thl.fi/fi/tutkimus- ja asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely](http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely) (luettu 3.2.2016).
- Tuomi, J.** 2017. Raskaustesti +, tiedon tarve heti nyt 24/7. (Tässä julkaisussa.)
- Tuomi, J. & Äimälä, A-M.** 2015. Selvitys. Seksuaali- ja lisääntymisterveys – asennekysely yläkoululaisille 2015. (moniste) viva.tamk.fi
- Tuomi, J. & Äimälä, A-M.** 2016. Selvitys. Seksuaali- ja lisääntymisterveys – asennekysely ammattikoululaisille 2015/2016. (moniste) viva.tamk.fi
- Wessman, V., Äimälä, A-M. & Tuomi, J.** 2016. Lukiolaisten asenteet seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseen. (moniste) viva.tamk.fi

